

Degradarea literaturii populare în perioada comunistă

Drd. NICOLA (NOTARESCU) Eugenia
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

***Abstract:** The period of communism imposed in the Romanian literature and culture the notion of "new folklore" by encouraging folk "creations" having as character the party activists and the leading workers, or tackling themes such as liberation from the fascist / bourgeois-yoke yoke or the great achievements of Romanian socialism. This type of indoctrination, which promotes human models that reproduce the new man's hypostases, approved by the regime of the single party, has led to changes that marked - or even damaged - the authentic folklore, attempting to adapt the old traditions to the new life. Besides ballads or legends that have undergone significant changes, the most affected by propaganda were the carols and the popular theater, where the introduction of new characters was easier, and the disappearance of religious themes was a priority.*

***Key words:** literature, folklor, communism, popular, creation*

Creația populară, sau ceea ce numim cu toții generic folclor, este pentru noi românii, ca neam, identitatea noastră culturală și ocazional ne mândrim cu ceea ce este tradițional românesc, dar de cele mai multe ori alegem să nu investim prea mult în conservarea și valorificarea patrimoniului imaterial autentic românesc. Timpul a făcut ca reinterpretările sau adaptările să deformeze imaginea culturii populare, cu precădere a literaturii populare, știut fiind faptul că folclorul, datorită caracterului său oral, este permanent supus schimbării încă de când și-a făcut simțită prezența în viața țaranului român. Cu toate acestea, perioada comunistă folosește folclorul ca un instrument de propagandă, aducând noi personaje de „legendă” precum brigadierul, activistul de partid sau chiar „conducătorul iubit”.

Până la Bogdan Petriceicu Hașdeu nu putem discuta cu adevărat despre studii dedicate folclorului românesc, ci mai mult despre note sau mențiuni privitoare la tradiții sau creații populare. Despre existența cântecului popular se găsesc însemnări încă din secolul al XI-lea, dar cele mai vechi elemente de scriere etnografică pe teritoriul românesc, apar în „Descrierea Moldovei” a lui Dimitrie Cantemir, considerat de unii specialiști „părinte al etnografiei, folcloristicii și științei artei populare”.

De asemenea, Dr. Vasile Popp (1789-1842) ocupă un loc important în rândul cercetătorilor în domeniul folcloristicii românești, iar între 1840-1860 se remarcă o creștere a interesului pentru cunoașterea culturii populare românești

când personalități ale vremii precum Anton Pann, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, B. P. Hașdeu au realizat cercetări în domeniu. Și în perioada interbelică, cultura populară devine zonă de interes pentru oamenii de cultura și își aduc contribuția științifică N. Iorga, Th. Capidan, Victor Papacostea, Al. Ciorănescu, D. Russo, Nestor Camariano, Ilie Bărbulescu, T. Papahagi, dar un rol semnificativ cercetarea culturii populare îl are Ovid Densusianu.

La momentul instaurării regimului comunist în România, cercetarea în domeniul creației populare avea deja o tradiție și oameni de cultură importanți fie se inspirau din creația populară, componenta tradițională făcându-și simțită prezența în toate domeniile artei, fie dezvoltau doctrine culturale privind cercetarea culturii populare. „Firește, pentru gândirea filosofică românească, însăși cultura populară, folclorică, reprezintă un rezervoriu, de o bogăție încă necuprinsă, de motive, ce ar putea fi exploatate” spunea Lucian Blaga în 1943.

Comunismul a venit cu dorința de control absolut asupra tuturor compartimentelor vieții, cultura și literatura având un rol important în instrumentarul de dominație, fiind politizate și subordonate puterii partidului comunist. Își face apariția cenzura, controlul literaturii de către partid și activiștii săi culturali devine obligatoriu, iar tot ce era publicat era verificat în prealabil după criterii ce nu țineau de calitatea scrisului sau a ideilor.

Comitetul de stat pentru cultură și artă și Casa centrală a creației populare publică în 1965 un volum intitulat Folclor poetic nou, cu un studiu introductiv realizat de prof. univ. Mihai Pop care menționa dezvoltarea și valorificarea mișcării artistice populare și care încerca o „lămurire a problematicii cântecului nou ca fenomen folcloric contemporan”. Se fac remarcate câteva idei specifice acelor vremuri cum ar fi „formarea conștiinței sociale”, „comunicarea culturală cu masele” sau „patriotismul socialist” și ca o concluzie se poate extrage că „în noua viață culturală a satului, folclorul tradițional trece printr-un proces intens de transformare”. Ce înseamnă această transformare ? Pur și simplu dispariția unor obiceiuri care aveau la bază „credințe superstițioase”, cum ar fi descântecurile, dar cel mai mult au avut de suferit colindele creștine care devin simple urări laice de belșug și viață fericită, considerate acum de fi aducătoare de „culoare și veselie” petrecerilor de An Nou. Cercetarea recunoaște forța culturii populare și dorința regimului de a continua promovarea folclorului, dar ca parte a culturii socialiste, cântecurile populare vorbind acum despre „realitățile noi din țara noastră, despre viața de azi a oamenilor, visele și năzuințele lor împlinite și despre perspectivele viitorului”.

În rubrica Istoriile lui Alex. Ștefănescu din *Evenimentul Zilei*, criticul scria într-un articol dedicat „falsificării folclorului” că în timpul lui Nicolae Ceaușescu, după „revoluție culturală” din 1971, folclorul ocupă un loc important la Festivalului Național „Cântarea României”, care își propunea „deposedarea

creației culte de prestigiu artistic și autoritate morală, amestecarea ei până la indistinție cu creația naivă și cu pseudocreația unor activiști culturali”.

Comunismul prin așa zisa punere în valoare de fapt a deformat folclorul și „i-a pus în primejdie existența, ca o monstruoasă îmbrățișare ștrangulatoare”. Și Alex. Ștefănescu remarcă cenzura adusă mai ales folclorului religios, eliminându-se orice trimitere la mitologia creștină și „fiind scos din circulație un întreg gen – colindele de Crăciun”. Este menționat în articol volumul „Pe-un picior de plai. Folclor poetic contemporan”, publicat de Teodor Balș, în 1957, la Editura de Stat Didactică și Pedagogică, unde pot fi găsite texte falsificate, atribuite de acesta unor „instructori de la căminele culturale sătești, unor autori de texte pentru brigăzile artistice de agitație”.

„Memoria ethnologica”, revistă editată de Centrul Creației Populare Maramureș, în nr. 2-3 din 2002, a publicat un studiu de Ioan Chiș Ster care ridică problema falsificării textelor folclorice de către comuniști și care amintește de cercetarea realizată în acea perioadă caracterizată de profesorul Mihai Pop ca un fenomen foarte complex de „pompare de texte pe melodii autentice carea exprimau marile bucurii ale vieții noi”. Și aici exemplul colindelor contrafăcute este menționat, cu melodii schimbate și texte modificate cântate de celebrul Ștefan Hrușcă: „ Gre iernușă ne-o pt-icat/ Oile tâte –o zderat/Păstorii le-o auzît/Jos la ele-o coborît/ Pe-o scară mîndră de ceară....” . Singurul cuvânt care a dispărut din text era Dumnezeu și astfel frumosul colind despre coborârea divinității pentru înnoirea noului an pastoral își pierde sensul.

Nici zona județului Galați nu a fost ocolită de apariția de folclor poetic nou, chiar folcloristul Ioan Brezeanu în culegerea sa intitulată „Pe-un picior de plai” scrie în prefață : „în anii socialismului, marele creator – poporul - continuând vechiul meșteșug al creației, sporește tezaurul culturii noastre populare cu producții care au ca temă viața nouă(...) în versuri care se ridică până la frumusețea acelor din care s-au șlefuit veacuri mărgăritarele Mioriței, creatorul popular își exprimă puternica sa dragoste pentru marile împliniri înfăptuite sub conducerea partidului, pentru plaiurile renăscute ale patriei”

„S-a dus vremea de ocară,
Cînd trudeam din zori în seară
Și mîncam pîine amară.”

Industrializare este și ea cântată în versuri de „ poetul popular”, iar pentru zona Galațiului apariția combinatului siderurgic este sursă de inspirație fiind numit „Palat al oțelului / Soare al viitorului/ Izvorul belșugului”, iar toate se datorează, cu era de așteptat, Partidului unic, pentru care poetul are versuri pline de recunoștință: „Pentru toate cîte-avem/ Mult de tot îi datorăm/celui care ne conduce/ Și belșugul ni-l aduce”

În culegerea „Folclor poetic nou” tipărită sub semnătura lui Meïțoiu Ioan, este publicat un cântec cules de la Ștefan Gogoș, din comuna Liești, județul

Galați cu vădit caracter social specific vremurilor de comuniste: „Foaie verde și-un dudău/ Sus pe deal un smeu,/ Un tractor din Semeteu./Ară bade, ară bine/ Și diseară vin la tine!”

Cunoscută culegătoare de folclor din nordul județului, Lenuța Tăune, dintr-o familie veche din Cavadinești, se inspiră din folclorul auzit de prin bătrâni și scrie Balada Horincii, o istorie a locului:

„Povestește vale /din lunga ta cale / din negru pârâu / cu apa la brâu / de sub umbra luncii / din apa Horincii / care-a dus în valuri / lovite de maluri / numai chin și jale / curgând peste vale (...). În anul una mie / și vre-o patru sute / șapte zeci și cinci / în lupta cu turcii / pe valea Horincii/ Ștefan domnitor / domn biruitor / pe al țării tron / pentru vitejie/ a dat o moșie / unui brav oștean unui căpitan / CAVADIN pe nume / cunoscut de lume.”

În perioada comunistă, frumoasa baladă suferă modificări:

„Că le-a pus temei / August două trei/ Și de-atunci spre zări /Și spre depărtări/ C-un buchet de flori/În micile sate/ se-nalță palate./Școli în deal și-n vale / Case culturale / Unde vin și-nvață/ Unde iau povață / oamenii din sat / care s-au schimbat / Din neguri durere / Spre soare și stele .”

Intercalând compoziția originală cu creația recentă, Balada Horincei este publicată în Viața nouă, în decembrie 1963 și în reviste locale cu pasaje care preamăresc, alături de Ștefan, noua conducere din fruntea țării și care vorbesc de oameni fericiți care muncesc pe ogoare și despre Valea Horincii, unde domnește falnic stejarul, dar unde răsună acum „cîntecul tractorului”.

„În anii '70-'80, orice interpret de radio sau de televiziune, ca și orice disc cu muzică populară, apărea doar dacă avea la început o piesă-două-trei de „folclor nou”, de socialism declarat. În tot acest oportunistism nu trebuie văzută doar presiunea sau teroarea oficială. Uneori răzbate și poate fi văzută și o oarecare patimă sau fudulie subiectivă - a cărei sursă a putut fi inclusiv complexul supralicitat al originii socio-economice precare.”

Din nefericire, în perioada comunistă mulți intelectuali au ajutat la influențarea creativității populare cu idei și expresii specifice revoluției socialist-colhoznice, care s-a extins în toate domeniile culturii, științei și creației românești și astfel și în domeniul folcloristicii. Culegătorii sau cercetătorii folclorului încurajau și sprijineau țăranii pentru a compune cântece și poezii care să zugrăvească înnoirile socio-economice și ideologia comunistă de după 1945. Ziarele vremii au publicat, cum a fost și cazul Baladei Horincei, creații folclorice și așa-zis populare cu autori rurali, dar care aveau toate datele de a deveni noul folclor, suprimând astfel folclorul autentic.

Bibliografie:

- Antofi Simona, *General Dictionary of Romanian Literature – Obverse and Reverse Critical Reception*, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul *MANIFESTARI ALE CREATIVITĂȚII LIMBAJULUI UMAN*, 2014, p. 13-19, **Accession Number** WOS:000378446400001.
- Brezeanu, Ioan; Nadoleanu Ghe., „*Pe-un picior de plai*”, Casa Creației Populare Galați, 1967
- Karnouh, Claude, „Inventarea poporului – națiune”, *Cronici din România și Europa Orientală 1973-2007*, Editura Cluj, 2011
- Balașa, Marin Marian, *Economia folclorului politic*, III-V, „Cultura”, „Săptămâna financiară”, 22 iunie/6 iulie 2007
- Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: Comparative Literature and Culture (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, _____ Accession Number WOS:000333326200011
- Ioan, Meîtoiu, *Folclor poetic nou*, Casa centrală a creației populare publică, București, 1965
- Papahagi, Tache, *Mic dicționar folcloric. Spicuri folclorice și etnografice comparate*, ediție îngrijită, note și prefață de Valeriu Rusu, București, Editura Minerva, 1979.
- Mihai, Pop, *Folclor românesc*, vol. I, Ed. Grai și Suflet-Cultura Națională, București, 1998
- Ruxăndoiu, Pavel, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, Editura Grai și Suflet – cultura Națională, 2001
- Ster Chiș, Ioan, „*Despre așa-zisul folclor poetic nou*”, „*Memoria ethnologica*”, Centrul Creației Populare Maramureș, 2-3 din 2002
- <https://evz.ro/regimul-comunist-si-falsificarea-folclorului-istoriile.html>